

Zeitschrift: Romanica Raetica
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 23 (2020)

Artikel: Elemaints d'üna grammatica cumparatistica dal rumantsch : idioms e rumantsch grischun

Autor: Arquint, Jachen Curdin

Inhaltsverzeichnis

DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-880982>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 11.04.2026

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Survista dal cuntgnü

Las cifras indichan la pagina

Pream	12
Scurznidas	14
Scurznidas generalas	14
Scurznidas in connex cun ouvras citadas	15
Introducziun	17
Part generala	18
La noziun «norma» in connex cun linguas	18
La normaziun grammaticala in rumantsch	18
Code sintactic discurre e code sintactic scrit	19
Code scrit dals idioms	19
Engiadina	19
Surselva	21
Surmeir	22
Sutselva	23
Avischinaziun ortografica	25
Vers üna coinè	25
Part speciala: Lavur sül chomp grammatical	29
L'inversiun dal subject – Ün exaimpel pel möd da lavurar da la grammatica descriptiva	29
Cunvegna terminologica	31
Las funcziuns da l'inversiun in rumantsch	32
Analisa da las funcziuns	32
Adöver dal tip sainza inversiun: cumplettaziun-subject-verb	34
L'inversiun pro la dumonda	34
Conclusiun	34

Sistems grammaticals	35
Terminologia	36
La classa nominala	39
Il nomen e l'artichel	40
Il gener pel nomen	40
La fuormaziun nominala	43
Suffixs per denominar persunas	44
Suffixs per denominar chosas	48
Suffixs cun aspet collectiv	54
Suffixs per substantivar adjectivs	56
Il particip passà al feminin per substantivar verbs	57
-öz, -iez per substantivar verbs	58
Conclusiun	59
L'artichel determinà	60
La fuorma da l'artichel determinà ed indeterminà	63
Adöver da l'artichel determinà	63
In cumbinaziun cun noms da persunas	63
L'omissiun da l'artichel	66
L'artichel determinà ed indeterminà + <i>da</i>	66
L'artichel cun funcziun temporala	67
L'artichel determinà in cumbinaziun cun preposiziuns	68
La fuormaziun dal plural	70
Situaziun in Engiadina	71
Situaziun i'l Grischun Central	72
surmiran	72
sutsilvan	72
Situaziun in Surselva	73
rumantsch grischun	74

Il plural collectiv	74
Nomens dovrats be al plural (pluraletanta)	77
Il plural cun funcziun elativa	77
Cumportamaint special da nomens e da pronom chi indichan persunas e, da cas a cas, eir bes-chas chasanas in E	78
L'adjectiv	80
Ils adjectivs qualificativs	80
Il princip da concordanza tanter nomen ed adjectiv	82
L'-s predicativ in sursilvan	86
La fuormaziun dal feminin dals adjectivs qualificativs	88
La graduaziun dals adjectivs qualificativs	90
L'elativ	95
La posiziun dals adjectivs qualificativs in funcziun attributiva	99
Ils adjectivs determinativs	105
Ils adjectivs possessivs	105
Ils adjectivs demonstrativs	110
Ils adjectivs numerals	113
Ils adjectivs indefinits	117
Ils adjectivs interrogativs	118
Il pronom	119
Ils pronom persunals	119
Pronoms accentuats subjects	119
Fuormas preposiziunalas ed object direct	121
Soluziun cun pronom accentuats postposts	123
Pronom neutral per rimplazzar ün'enunziaziun precedenta	125
Pronoms persunals na accentuats	126
Pronoms subjects in posiziun proclitica	126
Fuormas neutralas (formes asexuées) da la 6avla persuna	126

Fuorma impersonala	128
Pronoms subjects in posiziun enclitica	130
Pronoms na accentuats objects directs ed indirects	135
Cumbinaziuns da duos pronoms persunals na intunats	138
Ils pronoms persunals in connex cul imperativ	139
Ils pronoms reflexivs	140
Il pronom partitiv <i>and</i> , tal. <i>ne</i> , fr. <i>en</i>	143
La fuorma da curtaschia	144
Ils pronoms possessivs	148
Ils pronoms relativs	150
Ils pronoms demonstrativs	155
Ils pronoms interrogativs	157
Ils pronoms indefinits	157
La classa verbala	159
Il verb	160
La structura grammaticala da la lingua spievla il möd da percepir la realtà	160
La structura formala dal verb	162
Remarchas generalas sur da la conjugaziun dal verb	164
Preschantaziun da las fuormas infinitas dal verb	165
L'infinitiv	165
Il particip passà	169
Il gerundi	170
Inventar da las fuormas finitas	172
Tems simpels da l'indicativ	172
Il preschaint	172
L'imperfet	179
Il futur	181
Il passà defini (preteritum)	186

Temps cumposts da l'indicativ	189
Ils temps cumposts ed il problem da l'auxiliaziun	191
L'auxiliaziun in connex culs verbs intransitivs	193
Verbs transitivs – auxiliaziun e rapport cul pronom personal	195
L'auxiliaziun in connex culs verbs pronominals	198
L'auxiliaziun in connex culs verbs impersonals	203
La disjuncziun tanter verb auxiliar e particip passà	204
Deviazions illa conjugaziun regulara	206
Verbs cun müdada dal vocal accentuà dal tschep	212
Verbs cun infix	213
Verbs irregulars	213
L'adöver dals temps	219
Il preschaint	219
Ils temps dal passà	223
L'imperfet	223
Il perfet	226
Il passà defini (preteritum)	227
Il futur	228
Ils temps cumposts correspundents	230
L'imperativ	231
Las fuormas da l'imperativ affirmativ	232
L'imperativ negativ	235
L'imperativ dals verbs pronominals	237
Il conjunctiv	238
Fuorma	238
Las desinenzas dal conjunctiv preschaint	238
La fuormaziun irregulara dal conjunctiv preschaint	240
Temps cumposts e surcumposts al conjunctiv	241

Adöver dal conjunctiv	242
Il conjunctiv aint illa frasa principala	242
Il conjunctiv aint illa frasa cumpletiva	243
Il conjunctiv davo expressiuns d'intschertezza, da dubi, temma etc.	246
Il conjunctiv davo expressiuns chi introdüan il discuors indirect	246
Il conjunctiv davo expressiuns optativas e voluntativas	247
Il conjunctiv aint illa frasa subordinada	247
Il conjunctiv imperfet	249
La fuorma dal conjunctiv imperfet	249
Las fuormas dal conjunctiv imperfet in ladin ed in surmiran	249
Las fuormas dal conjunctiv imperfet in sursilvan ed in sutsilvan	251
Adöver	251
Il conjunctiv imperfet e plücoperfet aint illa frasa principala	251
L'adöver dal conjunctiv imperfet aint illa frasa cumpletiva ed aint illa frasa subordinada	252
Il conjunctiv imperfet aint il discuors indirect liber	254
Il cundizional	256
Las fuormas dal cundizional	256
L'adöver dal cundizional	257
Aint illa frasa principala	257
In construcziun ipotetica	258
L'adverb	260
Funcziun da caracterisaziun	260
Funcziun da determinaziun	261
Specificaziuns pro l'adverb dal lö	262
La fuormaziun dals adverbs	263
L'adverb derivà da l'adjectiv cul suffix fuormà a basa dal latin -MENTE	264
L'adverb cuort	267

La posiziun da l'adverb	268
L'adverb nu vain miss in evidenza	268
L'adverb es miss in evidenza	269
La graduaziun da l'adverb qualificativ	269
L'adverb in funcziun da pronom per chosas	270
Adverbs dal lö o dal temp impè dad adjectivs	271
La classa da colliaziun	273
La preposiziun	275
Consideraziuns generalas	275
Preposiziuns cun valor plaina	275
<i>cun</i>	276
<i>per</i>	278
Preposiziuns liadas	280
Preposiziuns liadas al verb	283
Preposiziuns liadas a l'adjectiv	285
La conjuncziun	286
Rapport da coordinaziun	286
Rapport da cumplettaziun	287
Rapport da subordinaziun	288
La classa da particlas specialas	291
L'interjecziun	292
Aspet exclamativ	292
Aspet appellativ	292
Preschantaziun da l'interjecziun in grammaticas normativas rumantschas	294
L'interjecziun illa comunicaziun tanter l'uman e bes-chas chasanas	296
Annexa	299
Register alfabetic	300
Per dir grazcha – üna cuorta retrospectiva	315